

TÖRÖK ENIKŐ

*A kataszteri felmérés szervezete 1850 és 1861 között**

Ferenc József az 1849. október 20-án kiadott pátenssel rendelte el az állandó kataszter bevezetését Magyarországon, illetve az annak kidolgozásáig bevezetendő ideiglenes földadó-rendszert (provizórium). Az utóbbit az 1850. március 4-i pátens megerősítette.¹ A kataszteri felmérés szervezete a pénzügyigazgatás „bonyolult hivatalszervezetének” részét képezte, és a felmérés előrehaladásával évről évre folyamatosan változott.²

A bécsi földadó-kaszteri főigazgatóság (1850–1864)

Az 1850. március 22-i pénzügyminiszteri rendelet határozott a bécsi földadó-kaszteri („telekadó-sorozati”) főigazgatóság (Generaldirektion des Grundsteuerkatasters) felállításáról, amely április 1-jén kezdte meg működését Peter von Salzgeber (1789–1858) vezetésével, és az egész Habsburg Birodalom kataszteri ügyeit irányította. Kaszteri ügyekben a főigazgatóság tartotta a kapcsolatot a kerületi és országos adóbizottmányokkal, illetve az országos pénz-

ügyigazgatási osztályokkal. 1856-ban Franz von Kalchberg (1807–1890) lett a főigazgatóság vezetője, 1864-ben vonult nyugdíjba. A kataszteri főigazgatóság által intézett ügyek 1864. október 27-én a közvetlen (egyenes) adók főigazgatóságához, majd 1865. július 29-én a Pénzügyminisztérium közigazgatási szekciójához (Sektion für den Verwaltungsdienst) kerültek.³

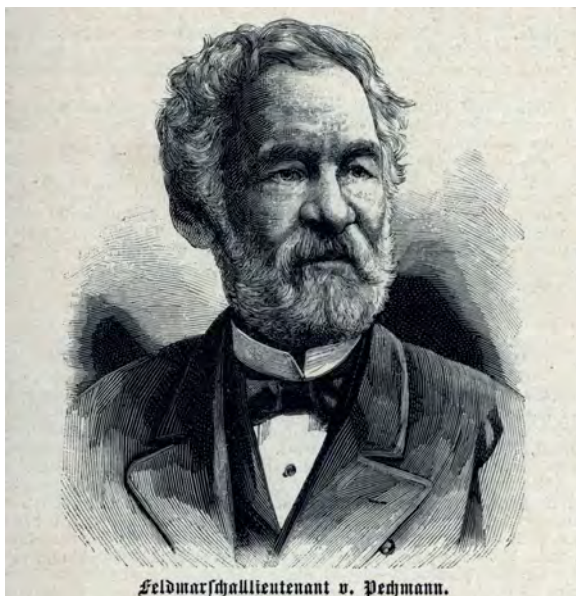
A magyarországi műszaki munkálatok megszervezése, irányítása és ellenőrzése Alois Hawliczek (1788–1863) főigazgatósági felmérési referens nevéhez fűződik, aki a Habsburg Birodalomban folytatott felmérések mintájára szervezte meg a dűlönkénti és a részletes felmérést is. Hawliczek az 1810-es évektől végzett háromszögeléseket az ország területén, majd a katonai felmérés háromszögelését irányította. 1842-ben került a kataszterhez, a Katastral-Vermessungs-Central-Direktion (1850-től Generaldirektion des Katasters) keretében működő háromszögelési iroda, a Katastral-Triangulirungs-Kalkul-Bureau aligazgatója, később elnöke és a kataszteri főigazgatóság felmérési referense lett nyug-

* A bécsi kutatásaimat a Klebelsberg Kuno-ösztöndíj (2015, 2017) és a bécsi Collegium Hungaricum kutatói ösztöndíj (2019) támogatásával végeztem. Ezúton is köszönöm Oross Andrásnak, a bécsi magyar levéltári delegátusnak a kutatásban nyújtott segítségét. A tanulmányhoz szükséges kutatás a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal támogatásával az NKFI Alapból (K 132723) valósult meg. Ezúton is köszönöm Gödölle Mátyás szíves segítségét a Magyar Nemzeti Múzeum (= MNM) Történelmi Képcsarnokában (= TK) őrzött, a cikkben közölt portrék felkutatásában.

1 A császári pátensek gyűjteményét l. a *Catastrum* honlapján: <http://www.catastrum.hu/index.php/hu/jog/norma/patens/>. TUZA CSILLA: Az 1849. évi császári pátens a földadókataszter bevezetéséről. *Catastrum*. 1. (2015) 4:2–4.

2 Az abszolutizmus kori pénzügyigazgatásról l. KÁLLAY ISTVÁN: Az abszolutizmus kori pénzügyigazgatási iratok forrásértékéről. *Levéltári Szemle*, 17. (1967) 2:471–478. (= KÁLLAY, 1967). A földmérés szervezetéről l. ANTALFFY ANDOR: A magyar állami földmérés. *Térképészeti Közöny*, 3. (1934) 1–2:12., 15., 16. GERŐ LÁSZLÓ: *Országos földmérések az állami közigazgatás szolgálatában*. Bp., 1934. 5–6. BALÁZS LÁSZLÓ – RAUM FRIGYES: Tények és emlékek a magyar földmérés szervezetéről és tevékenységéről. *Geodézia és Kartográfia* (= GK), 35. (1983) 2:74. RAUM FRIGYES: A magyar kataszteri felmérés szervezetének kialakulása. *GK*, 38. (1986) 1:46–48. RAUM FRIGYES: A magyar állami földmérésről. *GK*, 44. (1992) 3:154–155. *A magyar földmérés és térképészet története*. Szerk.: JOÓ ISTVÁN, RAUM FRIGYES. 2/A. köt. Bp., 1992. 7–9. RAUM FRIGYES: A földmérési felügyelőség centenáriuma. *GK*, 45. (1993) 7:24–25.

3 Erlaß des Finanzministers, womit die Errichtung einer General-Direction des Katasters für die Grundbesteuerung in allen Kronländern des Kaiserstaates kundgemacht und vom 1. April 1850 an in Wirksamkeit gesetzt wird. *Allgemeines Reichs-Gesetz- und Regierungsblatt für das Kaiserthum Österreich* (= RGB), (1850) 681. *Hof- und Staats-Handbuch des Kaiserthumes Österreich* (= *Handbuch Österreich*), (1856) 1:155., (1858) 1:176., (1859) 1:173., (1860) 1:175. ZEGER, JOSEF: *Die historische Entwicklung der staatlichen Vermessungsarbeiten (Grundlagenvermessungen) in Österreich*. 2. Bd. Triangulirungen für Katasterzwecke. Wien, 1991. (= ZEGER, 1991) 75–76., 107.

▪ Eduard von Pechmann arcképe (<http://tripota.uni-trier.de/>)

díjazásáig, 1860-ig. Ezt követően többnyire utóda, Eduard von Pechmann (1811–1885), illetve Joseph Mündel (1829–1898) és Ludwig Biegelmayer intézte a magyarországi ügyeket.⁴

Pénzügyigazgatóságok

1850-ben a pénzügyi igazgatás országos kormányzati szerveit koronaországokként alakították ki. Magyarországon az Ideiglenes Kamarai Igazgatóság (1849–1851) feladatait nagyrészt a budai Országos Pénzügyigazga-

tóság (1851. 02. 20. – 1854. 10. 30.; Finanz-Landesdirection) vette át, majd kerületenként országos pénzügyigazgatósági osztályokat (1854. 10. 30. – 1865. 12. 31., Finanz-Landesdirections-Abtheilung) hoztak létre. Kezdetben öt pénzügyigazgatási osztály működött: a pest-budai, a kassai, a nagyváradi, a pozsonyi és a soproni, 1861. február 1-jével a nagyváradi és a pest-budait összevonták. 1866-ban újból központosították a magyarországi pénzügyigazgatást a budai Országos Pénzügyigazgatóság (1866. 01. 01. – 1867. 05. 31.) keretében, ennek hatáskörét 1867. március 10-én a magyar Pénzügyminisztérium vette át. Első körrendeletében a minisztérium az ügyintézésről a következőképp rendelkezett: „A tárgyaknak a szakosztályokbai beosztása és a volt cs. k. magyarországi országos pénzügyigazgatóság fogalmazványi személyzetének a szakosztályokbani alkalmazása további intézkedéséig úgy marad, amint az a nevezett igazgatóságnak 1867-iki február 12-én 147/pr. sz. alatt kelt elnöki rendeletével meghatározott.” Az új ügy- és személyzeti beosztás az 1867. május 28-án kelt 1313. számú körrendelet értelmében június 1-jén lépett életbe, ettől kezdve a X. ügyosztály intézte az állandó kataszter ügyeit.⁵

Erdélyben a Kincstartóságot (1849–1851, Thesaurariatus) 1851. július 1-jén a nagyszabású Országos Pénzügyigazgatóság (Finanz-

4 TÖRÖK ENIKÓ: A mérnökök feladatai a dülönkénti felmérésnél. *Catastrum*, 4. (2017) 1:3. ZEGER, 1991. 104. Mündelről l. Österreichisches Biographisches Lexikon (https://www.biographien.ac.at/oebl/oebl_M/Muendel-Feldberg_Josef_1829_1898.xml); Amtlicher Theil. *Temesvarer Zeitung*, 9. (1860) 46:293.

5 Erlaß des Finanzministeriums vom 18. September 1850, womit die Errichtung einer Finanz-Landesdirection im Kronlande Ungarn kundgemacht wird. A pénzügyi ministeriumnak 1850-diki september 18-kán kelt rendelete, mely által az országos pénzügyi igazgatóságnak magyarországbani felállítása tétetik közhírré. *RGB*, (1850) 1586. (355.) Erlaß des Finanzministeriums vom 4. Februar 1851, giltig für den ganzen Umfang des Reiches, womit der Beginn der Wirksamkeit der Finanzbehörden im Kronlande Ungarn kundgemacht wird. A pénzügyministeriumnak 1851-diki február 4-én kelt rendelete, kiható a birodalom egész terjedelmére, mely által a Magyarországon felállított pénzügyi hatóságok működésének kezdetét tétetik közzé. *RGB*, 1851:109. (31.) Verordnung des Finanzministers vom 4. April 1854, womit die Allerhöchsten Bestimmungen über die künftige Einrichtung und Geschäftsführung der ungarischen Finanz-Landesdirection kundgemacht werden. *RGB*, 1854:293–297. (77.) Erlaß des Finanzministeriums vom 19. September 1854, über den Zeitpunkt der Activirung der fünf Abtheilungen der k.k. ungarischen Finanz-Landesdirection. *RGB*, 1854:956. (239.) Verordnung des Finanzministeriums vom 28. November 1860, über die Errichtung einer Finanz-Landesdirection für das Königreich Ungarn. *RGB*, 1860:479. (267.) *Handbuch Österreich*, (1856) 4:36. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (= MNL OL), S 92 Az Országos Földmérési Intézet vegyes iratai (= S 92) - No. 23/1. Rendeletek gyűjteménye, 1848–1867 (= No. 23/1.) 345–349., 351–354., 417–430. KÁLLAY ISTVÁN: *Az abszolútizmus kori pénzügyigazgatási levéltár. Repertórium*. Bp., 1970. 7–8. (= KÁLLAY, 1970). STIPTA ISTVÁN: A pénzügyi közigazgatás szervezete Magyarországon 1849 és 1883 között. *Miskolci Jogi Szemle*, 8. (2013) 1:19–20. (= STIPTA, 2013), KÁLLAY, 1967. 471–472. NAGY ISTVÁN: *A Magyar Kamara, 1686–1848*. Bp., 1971. 355–356. BLICKLE GUSZTÁV: *A pénzügyminisztérium szervezetének és ügykörének változásai*. Kézirat. 11–17.

Landesdirection) váltotta fel, amelyet 1868. április 24-én feloszlattak, és az adóügyekben a hatáskörét a magyar Pénzügyminisztériumnak alárendelt két királyi pénzügyi igazgatóság vette át Kolozsvár és Nagyszében székhellyel.⁶

A Szerb Vajdaság és Temesi Bánságban a kamarai adminisztrációt 1850-ben váltotta fel a temesvári Országos Pénzügyigazgatóság (1850. 12. 01. – 1865. 12. 31.), amely 1860, vagyis a közigazgatási különállás megszűntetése után is működött, majd 1866. január 1-jén egyesítették az újonnan kialakított magyarországi Országos Pénzügyigazgatósággal.⁷

Alsóbb szinteken járási pénzügyigazgatóságok (Finanzbezirks-Direction) működtek a korszakban, illetve 1868-tól az adóügyek intézése az újonnan szervezett és a magyar Pénzügyminisztériumnak alárendelt „m. kir. pénzügyi igazgatóságok” hatáskörébe került.⁸

Adóbizottmányok

Az ideiglenes földadókataszter ügyeivel a pénzügyigazgatóságok mellett működő adóbizottmányok foglalkoztak, amelyeket 1850-ben hoztak létre, és közvetlenül a bécsi kataszteri főigazgatóságnak voltak alárendelve.⁹

Magyarországon a közigazgatási beosztásnak megfelelően öt adókerületet (Steuerdistrikt) alakítottak ki: a pozsonyi, a kassai, a soproni, a pest-budai és a nagyváradi adókerületet. Ezek kataszteri ügyeit az adókerületi bizottmányok (Steuerdistriktskommission, Distriktssteuerkommission) irányították 1858. november 1-jéig, ekkor a pénzügyigazgatósági osztályokhoz került az ideiglenes földadó ügye.¹⁰

A bizottmányok munkáját az elnök fogta össze. A kassai adóbizottmány 1850. augusztus 20-ával kezdte meg működését Török Bá-

6 Erlaß des Finanzministeriums vom 1. October 1850, womit die Errichtung von Finanzbehörden in dem Kronlande Siebenbürgen kundgemacht wird. A pénzügyminisztériumnak 1850-diki October 1-jén kelt rendelete, mely által a pénzügyi hatóságoknak Erdély koronaországban felállítása tétetik közhírré. *RGB*, 1850:1691–1692. (372.) Erlaß des Finanzministeriums vom 29. Juni 1851, womit ... der Beginn des Amtswirksamkeit der Finanz-Landes-Direction und der Finanz-Bezirks-Directionen in Siebenbürgen kundgemacht wird. A pénzügyminisztériumnak 1851-diki június 29-kén kelt rendelete, mely által Erdélyben ... az erdélyi országos pénzügyigazgatóság és a járási pénzügyigazgatóságok hivatalos hatályának kezdete tétetik közhírré. *RGB*, 1851:451. (159.) *Handbuch Österreich*, (1856) 5:34. Hivatalos rész. *Budapesti Közlöny* (= *BK*), 1. (1867) 241:2857. és 2. (1868) 93:1157. *MNL OL*, S 92 - No. 23/2. Rendeletek gyűjteménye, 1868–1870 (= No. 23/2.) 80–88. TRÓCSÁNYI ZSOLT: *Erdélyi kormányhatósági levéltárak*. Bp., 1973. 492. *STIPTA*, 2013. 19–20.

7 Erlaß des Finanzministeriums vom 18. September 1850, womit die Errichtung von Finanzbehörden in der serbischen Woiwodschaft und dem Temeser Banate kundgemacht wird. Erlaß des Finanzministeriums vom 22. November 1850, womit bekannt gemacht wird, daß die k. k. Finanz-Landesdirection für die serbische Woiwodschaft und das Temeser Banat am 1. December 1850 im Wirksamkeit treten werde. *RGB*, (1850) 1586–1587., 1969. (356., 450.) *Handbuch Österreich*, (1856) 5:115. KÁLLAY, 1967. 471–472. *STIPTA*, 2013. 19–20.

8 A magyarországi járási pénzügyigazgatóság beosztásáról I. M. cs. kir. országos pénzügyigazgatóság rendelete, 1851-ki October 1-jéről, a' cs. k. adóhivatalok felállítására. Verordnung der k. k. Finanz-Lande-Direktion vom 1. October 1851, an sämmtlichen k. k. Distrikts-Regierungen, betreffend die Aufstellung der k. k. Steuerämter. *Magyar koronaországot illető országos törvény- és kormánylap* (= *Kormánylap*), 2. (1851) 23:589–595. Kimutatás a Magyar- és Erdélyországban a közvetlen adóügyek igazgatására felállítandó pénzügyi igazgatóságokról. *BK*, 2. (1868) 154:1954. *MNL OL*, S 92 - No. 23/2. 91–97., 106.

9 KÁLLAY, 1967. 471–473. *Handbuch Österreich*, (1856) 4:48.

10 Hirdetés Ő cs. k. Főhercegségétől Magyarország főkormányzójától, 1858. november 8-káról, 7509. sz. a., a cs. k. adókerületi bizottmányok fölösztatása s ügyleteinek az illető cs. k. pénzügyigazgatósági osztályokra ruházása. *Magyarországot illető Országos Kormánylap*, 9. (1858) 2:134. *Handbuch Österreich*, (1856) 4:293., (1859) 4:44. Az adókerületek térképeiről. TÖRÖK ENIKŐ: Az adókerületek térképei (1855–1856, 1858). *Catastrum*, 3. (2016) 2:11–20.

lint (1806–1882), majd 1853-tól Gömörly András (1800–1873) vezetésével.¹¹ Nagyváradon az adóbizottmány 1850. augusztus 18-án kezdte meg működését Jósa Péter (1804–1873) vezetésével, majd 1851 augusztusától ideiglenesen Thurzó János (1796–1864), 1851 októberétől 1853 augusztusáig Szentpály László (1796–1861) látta el az elnöki feladatokat. Ezután betöltetlen volt az elnöki tisztség, 1854-ben a pénzügyigazgatósági osztály elnökét, Keszlerffy Jánost (1808–1898) nevezték ki a bizottmány elnökévé.¹² A pest-budai adóbizottmánynak Nyéky Mihály (1789–1862) volt az elnöke.¹³ Pozsonyban először Walterskirchen György Vilmos (1796–1865), majd a pozsonyi pénzügyigazgatósági osztály vezetői, 1854-től Ignaz von Plener (1810–1908), majd 1857-től Karl Eminger (†1880) látta el a bizottmány elnöki tisztségét.¹⁴ A soproni adóbizottmány 1850. július 1-jével kezdte meg működését Stettner Máté (1778–1854) irányításával, 1854-től Mitis Ferdinánd, a pozsonyi pénzügyigazgatósági osztály vezetője vette át a feladatait.¹⁵

A kerületi adóbizottmányok működését az 1850. március 13-i (3311/1850.) és az 1850. április 8-i (4090/1850.) pénzügyminisztériumi rendeletek, továbbá a hivatali, a becslési, a felszólalási és a felmérési utasítások szabályozták.¹⁶ Az adóbizottmányok feladata volt a becslési (Schätzung) és felmérési (Vermessung) munkák megszervezése és irányítása, majd a

■ Nyéky Mihály királyi helytartósági tanácsos, 1854 és 1855, majd 1860 és 1862 között a Nemzeti Színház igazgatója (Barabás Miklós litográfija, 1847; MNM TK, 3417.)

felszólalások (Reklamationen) kivizsgálása az adott kerületben vagy tartományban, az adóigazgatási egységek (felügyelőségek, becselő-, majd felszólalási járások, adóközségek) kiala-

11 *Handbuch Österreich*, (1856) 4:48., (1858) 4:291. KORPONAY JÁNOS: *Abaujvármegye monographiája*. Kassa, 1866–1870. 209–210. Gömörlyt 1800. május 8-án keresztelték Csetneken, 1859-ben helytartósági tanácsossá nevezte ki az uralkodó, elhunyt 1873. február 5-én Budapesten. I. Family Search (www.familysearch.org); *Pesti Napló* (= PN), 10. (1859) 2795. sz.; Hivatalos rész. BK, (1859) 205. sz.; BK, 7. (1873) 32:275.; Országos Széchényi Könyvtár (= OSZK), Gyászjelentés-gyűjtemény (Pannon Digitális Egyesített Archivum).

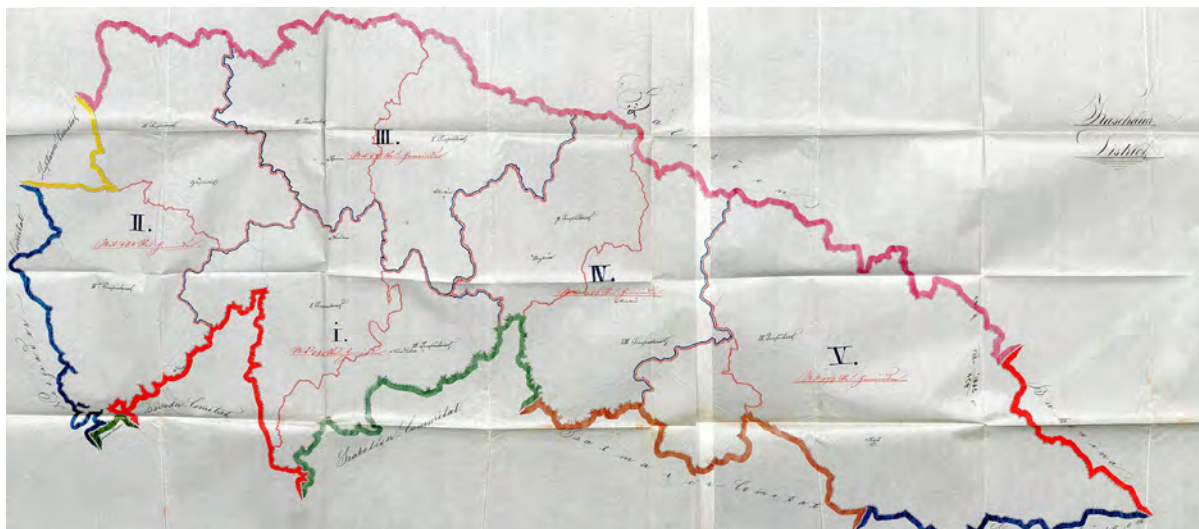
12 *Handbuch Österreich*, (1856) 4:346., 352., (1858) 4:344., 349. PN, 1. (1850) 179. sz. Hivatalos. PN, 2. (1851) 470. sz. Parlagi levelek. Keszlerffy gyászjelentése elérhető az OSZK gyűjteményében.

13 *Handbuch Österreich*, (1856) 4:48., (1858) 4:49.

14 *Handbuch Österreich*, (1856) 4:152., 160., (1858) 4:151., 159. Eminger kinevezéséről I. Amtlicher Theil. *Wiener Zeitung* (= WZ), (1857) 145:1865.; haláláról I. Wien, 21. September. *Die Presse*, 33. (1880) Beilage zu Nr. 263:9.

15 *Handbuch Österreich*, (1856) 4:217., 224., (1858) 4:216., 223. Schematismus für Ungarn. *Pester Lloyd-Kalender*, 1860:107. Hivatalos rész. *Budapesti Hírlap*, (1854) 434:2435.

16 *Handbuch Österreich*, (1856) 4:48. Utasítás a föld termésének és hasznának felvételére. *Magyarországot Illető Országos Kormánylap*, 1. (1850) 14:162–233. *Instruction zur Ausführung der Vermessungs-Operationen, für das mit allerhochstem Patente vom 4. März 1850 angeordnete Grundsteuer-Provisorium*. Wien, 1850. Österreichisches Staatsarchiv, Finanz- und Hofkammerarchiv, Neue Hofkammerarchiv und Finanzministerium (= ÖStA, FHKA NHK) Katasterabt. Akten 296. 1850/909. Az utasítások gyűjteményét I. a *Catastrum* honlapján: <http://www.catastrum.hu/index.php/hu/jog/instruction/atttekintes>. REISZ T. CSABA: A kataszteri felmérési utasítások. *Catastrum*, 2. (2015) 1:5. A felszólalásokról I. SCHMIDT ANIKÓ: A panasztétel joga: a felszólalási jegyzékek. *Catastrum*, 1. (2014) 4:29–35.

■ Felszólalási felügyelőségek a kassai adókerületben, jelölve a korábbi becslőfelügyelőségeket, 1852 (ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 323. 1852/3485.)

kítása, a becslő-, felszólalási és felmérési személyzet ügyeinek intézése. 1853-ban rendelkeztek az ideiglenes földadó kivetéséről, 1852 és 1853 fordulójától a becslést felváltotta a felszólalási munkafolyamat.¹⁷

Az adókerületeket becslőfelügyelőségekre (Schätzungsinspektorat) és becslőjárásokra (Schätzungsbezirk), később, 1852–1853 fordulójától felszólalási felügyelőségekre (Reklamationsuntersuchungsinspektorat) és felszólalási járásokra (Reklamationsuntersuchungsbezirk) osztották. Mikor áttértek a becslésről a felszólalásra, akkor az adóbizottmányoknak alárendelve felállították a felszólalási bizottmányokat (Staatsreklamationskommission). 1858-tól a felszólalási felügyelőségek a pénzügyigazgatóságok alá kerültek.

A kassai adókerületben kilenc becslőfelügyelőséget (Abaúj-Torna, Gömör, Szepes, Sáros, Észak-Zemplén, Dél-Zemplén, Ung,

Bereg-Ugocsa, Máramaros) és 36 becslőjárást alakítottak ki, majd ezeket 1852 végén öt felszólalási felügyelőség (Abaúj-Torna és Gömör megye; Bereg, Ugocsa és Ung megye; Máramaros megye; Sáros és Szepes megye; Zemplén megye) és 16 felszólalási járás váltotta fel.¹⁸

A soproni adókerületben a nyolc becslőfelügyelőséget (Sopron megye, Vas megye, Zala megye, Somogy megye, Baranya megye, Tolna megye, Veszprém megye, Győr és Moson megye) és a 39 becslőjárást 1852 végén három felszólalási felügyelőség (I. Sopron, Veszprém, Győr és Moson megye; II. Vas és Zala megye; III. Somogy, Baranya és Tolna megye) és 17 becslőjárást váltotta fel. 1856-ban és 1858-ban a három felszólalási felügyelőség központja Sopronban, Kőszegen és Pécsen volt.¹⁹

A pest-budai adókerületben kezdetben hat becslőfelügyelőséget (pestbudai, kecskeméti, solti, hevesi, szolnoki, borsodi) és 26 becslő-

17 1853-diki május 2-kán kelt császári nyiltparancs, kiható Magyarországra, a Szerbvajdaságra 's a' temesi bánásra, mely által ezen koronaországokban az 1853. közigazgatási évtől (1852. november 1.) kezdve a' földadó kivetésének mértékéül az ideiglenes földadósorozat hozatik be, 's a' földadó a' tiszta jövedelem tizenhat százalékával szabatik ki. Kaiserliches Patent vom 2. Mai 1853., wirksam für das Königreich Ungarn, die serbische Woiwodschaft und das Temescher Banat, wodurch in diesen Kronländern vom Verwaltungsjahre 1853 (1. November 1852) angefangen das provisorische Grundsteuer Kataster, als Maßstab der Umlegung der Grundsteuer eingeführt, und die Grundsteuer mit sechzehn Prozent des Reinertrages bemessen wird. *Kormánylap*, 4. (1853) 1:310–311. (84.) MNL OL, S 92 - No. 23/1. 140–141., 207–208.

18 ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 299. 1850/1793., 309. 1851/3051., 323. 1852/3485. *Handbuch Österreich*, (1856) 4:293–394., (1858) 4:292., (1859) 4:211.

19 ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 299. 1850/1719., 323. 1852/3372. *Handbuch Österreich*, (1856) 4:225., (1858) 4:224., (1859) 4:167.

■ Felsőzólási felügyelőségek és a korábbi becslójárások a soproni adókerületben, 1852 (ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 323. 1852/3372.)

járást hoztak létre, de 1851-ben már nyolc felügyelőség volt a székesfehérvárral és csongráddal együtt, valamint 34 becslójárás. Minden bizonnyal itt is 1852–1853 fordulóján alakultak meg a felszólalási felügyelőségek, 1855-ből van adatunk három felügyelőségről (pest-budai,

kecskeméti, hevesi) és 11 felszólalási járásról.²⁰ A pozsonyi adókerületben a kilenc becslőfelügyelőséget és a 31 becslójárást 1852 végén öt felszólalási felügyelőséggé (Pozsony, Nyitra, Trencsén, Besztercebánya, Balassagyarmat) és 15 felszólalási járássá alakították.²¹

20 ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 299. 1850/1874., 303. 1851/535., 310. 1851/3406., 317. 1852/728. *Handbuch Österreich*, (1856) 4:48., (1858) 4:49., (1859) 4:44.

21 ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 295. 1850/708., 325. 1852/4089., 333. 1853/2985. *Handbuch Österreich*, (1856) 4:160., (1859) 4:159., (1859) 4:118–119.

A nagyváradi adókerületben kilenc becslőfelügyelőség (észak-bihari, dél-bihari, békési, alsó-szabolcsi, felső-szabolcsi, nyugat-szatmári, kelet-szatmári, aradi, csanádi) működött, kezdetben 44 becslőjárással, majd 1851-ben 48 járással. 1853 áprilisában kezdte meg munkáját a négy felszólalási (nagyváradi, aradi, nagykállói – 1853 nyarától debreceni –, szatmári) felügyelőségbe és a 48 felszólalási járásba beosztott személyzet.²²

1858. november 1-jétől a provizórium ügyeinek intézését kerületenként az országos pénzügyigazgatósági osztályok (Finanzlandesdirektionsabteilung) vették át (1858. június 3-i 29.429/1858. sz. pénzügyminisztériumi rendelet, 1858. október 26-ai 49.116/1858. számú pénzügyminisztériumi rendelet). A kassai elnöke Wenzel Schaulawy (†1866) volt, a nagyváradié Keszlerffy János, a pest-budaié Konečný Vilmos Teodor, a pozsonyié Ignaz von Plener, majd Karl Eminger, a soproni pedig Mitis Ferdinánd.²³

Erdélyben az 1850. április 8-án kelt 4090/1850. számú pénzügyminisztériumi rendelettel tartományi adóbizottmányt (Steuerlandeskommission) állítottak fel Nagyszében központtal, elnökévé Bedeus Józsefet (1783–1858) nevezték ki, akit 1853-ban nyugdíjaztak, utóda Weidlich Anasztáz, bánsági pénzügyi tanácsos lett. Erdélyt 16 becslőfelügyelőségre és 64 becslőjárásra osztották, majd ezeket 1854. szeptember végével felváltotta nyolc felszólalási felügyelőség (1856-ban: nagyszébeni, brassói, székelyudvarhelyi, besztercei, szilágysomlyói, kolozsvári, szászsebesi – 1859-től nagyenyedi –, szászvárosi) és 31 felszólalási járás, egyúttal az adóbizottmányon belül felállították a felszólalási bi-

zottságot (Staatsuntersuchungskommission).²⁴ Az erdélyi országos adóbizottmányt 1856. szeptember 23-án (1856/11607. sz. pénzügyminiszteri rendelet) megszüntették, és a provizórium ügyeit az országos pénzügyigazgatóságnak (Finanzlandesdirektion) rendelték alá, amelynek elnöke Béldi György (1801–1877) volt. 1856-ban Karl Sigerius látta el a felszólalási bizottság elnöki tisztét, és a mérnökök az egyes felszólalási felügyelőségekbe voltak beosztva.²⁵

■ Bedeus József portréja (Josef Kriehuber litográfiája, 1844; MNM TK, 890.)

22 ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 299. 1850/1808., 301. 1850/2530., 302. 1851/339., 314. 1851/4627., 329. 1853/1410. MNL OL, E 344 Magyar kincstári levéltárak, Abszolutizmus kori pénzügyigazgatási levéltár, K.k. Steuer Districts Commission Grosswardein I. d. 1850.09., 1853.04., 1853.09. *Handbuch Österreich*, (1856) 4:352., (1858) 4:350., (1859) 4:252.

23 Az országos pénzügyigazgatósági osztályok vezetőinek kinevezéséről I. Amtlicher Theil. WZ, (1854) 84:941. Schaulawy haláláról I. Tagesbericht. WZ, (1866) 80:39.

24 ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 342. 1854/1315., 344. 1854/2008., 349. 1854/3514., 452. 1859/30011., 463. 1859/63794. *Handbuch Österreich*, (1856) 5:34., 45–47., (1858) 5:45., (1859) 5:40–41. Weidlich Anasztáz 1856-ban a temesvári pénzügyigazgatóság elnökévé nevezték ki, 1861-ig töltötte be ezt a tisztséget. Amtlicher Theil. *Salzburger Landes Zeitung*, (1856) 260:1045. In- und Ausland. *Pesth-Ofner Localblatt und Landbote*, 7. (1856) 261. sz. Aemtliches. *Temesvarer Zeitung*, (1861) 163. sz. Erdély térképéről I. TÖRÖK ENIKŐ: A Temesi Bánság és Erdély tartománytérképei a dülönkénti felmérés alapján. *Catastrum*, 3. (2016) 3:31–40. (= Török, 2016a)

25 *Handbuch Österreich*, (1856) 5:34., 45.

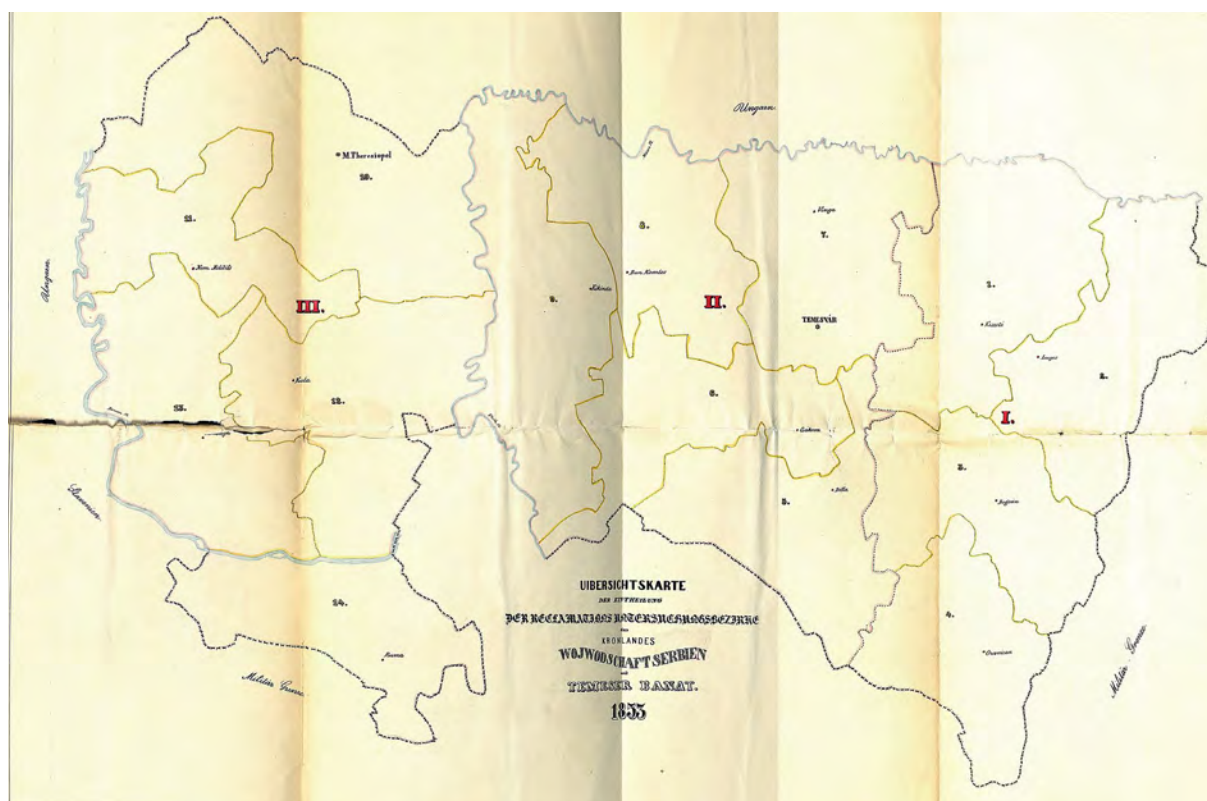
A Szerb Vajdaság és Temesi Bánságban az 1850. március 13-i (1850/3311. sz.) minisztériumi rendelettel hozták létre a tartományi adóbizottmányt Temesvár központtal, amely szeptember 16-án kezdte meg a működését, elnökévé Mocsonyi Andrást (1812–1880) nevezték ki. A Bánságban nyolc becselőfelügyelőséget és 38 becselőjárást alakítottak ki, ezeket 1853-tól felváltotta a felszólalási bizottság, a három (lugosi, temesvári, újvidéki) felszólalási felügyelőség és 14 felszólalási járás. 1856-ban a temesvári provizórium is az illetékes országos pénzügyigazgatóság hatáskörébe került.²⁶

A provizórium műszaki szervezete

A műszaki munkák irányítása az adóbizottmány tagjaként a főmérnök feladatai közé tartozott, Kassán 1850 és 1853 között Gregor Zunder (1798–1895), 1853 és 1854 között Anton Hartmann (†1854), majd 1854-től

■ Mocsonyi András portréja (Petru Mateescu litográfija, 1851; MNM TK, 7200.)

■ Hatsek Ignác: Felszólalási felügyelőségek a Szerb Vajdaság és Temesi Bánságban, 1853 (ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 325. 1852/4323.)

²⁶ ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 301. 1850/2425., 331. 1853/2027., 337. 1853/4212., 347. 1854/2713., 349. 1854/3371., 350. 1854/3762., 351. 1854/4112., 359. 1855/1743., 361. 1855/2316. MNL OL, S 92 - No. 23/1. 140–141., 207–208. *Handbuch Österreich*, (1856) 5:125–126., (1858) 5:123–124. A tartomány térképéről l. Török, 2016a. 31–36.

Josef Lokarner (*1805) töltötte be a főmérnöki állást, Nagyváradon Johann Mischkowsky, Pest-Budán Alois Prokoss (*1804), Pozsonyban Josef Gsund és Sopronban Anton Buttula (1800–1865). 1856-ban a főmérnökök műszaki referensként felmérési felügyelői címet kaptak. Mischkowskyt 1860-ban felmentették, Lokarnert 1861-ben felmérési felügyelőként Krakóba, Gsundot pedig Horvátországba küldték. Prokost még 1860-ban a pozsonyi

adókerületbe helyezték, a kataszteri térképek nyomtatásának előkészítése volt a feladata, majd 1861 elején nyugdíjazták. Buttulát 1858-ban nevezték ki a soproni kataszteri térképtár vezetőjévé, de mellette továbbra is ellátta a provizórium műszaki munkálatainak irányítását és ellenőrzését, viszont 1861-től az alsó-ausztriai térképtárban dolgozott.²⁷

Erdélyben Mersich Andrást (1811–1878) bízták meg a főmérnöki feladatokkal, akit

Verzeichniß

Bezeichnung der Beamten, welche im Auftrage des k. k. Statthalterers in Ungarn die Katasterarbeiten besorgen

No.	Name	Wohnort	Bezeichnung				Anmerkung
			Bezirksort	Commissaire	Adjuncten	Ausküffe-Adjuncten	
I.	Nagyvárad	Nagyvárad	1. Josephradnauer	Karl Radnauer	Emrich Kocsis		
			2. Schuch	Samuel Schuch	Ludwig Spingler		
			3. Kemendi	Leopold Kemendi	Leopold Kocsis		
			4. Páner - József	Karl Páner	Urban Ungvár		
II.	Bácska	Bácska	5. Károly	Emrich Andrács	Anton Václavský		
			6. Károly	Ludwig Károly	Leopold Kocsis		
			7. Károly	Leopold Károly	Samuel Kocsis		
			8. Károly	Johann Károly	Leopold Kocsis		
III.	Sopron	Sopron	9. Károly	Leopold Károly	Leopold Kocsis		
			10. Károly	Leopold Károly	Leopold Kocsis		
			11. Károly	Leopold Károly	Leopold Kocsis		
			12. Károly	Leopold Károly	Leopold Kocsis		
IV.	Pozsony	Pozsony	13. Károly	Leopold Károly	Leopold Kocsis		
			14. Károly	Leopold Károly	Leopold Kocsis		
			15. Károly	Leopold Károly	Leopold Kocsis		
			16. Károly	Leopold Károly	Leopold Kocsis		
V.	Erdély	Erdély	17. Károly	Leopold Károly	Leopold Kocsis		
			18. Károly	Leopold Károly	Leopold Kocsis		
			19. Károly	Leopold Károly	Leopold Kocsis		
			20. Károly	Leopold Károly	Leopold Kocsis		

Josephradnauer am 27. November 1851

■ A nagyváradai adókerület alkalmazottai, becsőfelügyelők, erdőbecslők, becsőbiztosok és -segédek, mérnökök, 1851 (ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 314. 1851/4627.)

27 ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 451. 1859/27234., 468. 1860/19380., 469. 1860/25366., 473. 1860/39681., 474. 1860/42869., 482. 1861/7000., 483. 1861/7160., 492. 1862/9186. *Handbuch Österreich*, (1856) 4:48., 160., 224., 293., 352., (1858) 4:49., 159., 223., 291., 350., (1859) 4:44., 160. A főmérnökökről I. TÖRÖK ENIKŐ: Az 1850-ben kinevezett kataszteri főmérnökök. *Catastrum*, 3. (2016) 1:26–34. (= TÖRÖK, 2016b); TÖRÖK ENIKŐ: A magyarországi részletes felmérés vezetői 1856–1857-ben. *Catastrum*, 4. (2017) 3:10–11. (= TÖRÖK, 2017); TÖRÖK ENIKŐ: A soproni ideiglenes kataszteri térképtár, 1857–1860. *Catastrum*, 5. (2018) 1:9. (= TÖRÖK, 2018). Zunder 1895. október 14-én hunyt el *Celjeben*. *Grazer Tagesbericht*. *Grazer Tagblatt*, 5. (1895) 285:4. *Provinz-Nachrichten*. *Kärtner Zeitung*, 2. (1895) 242:2. Prokoss 1804. december 28-án született. ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 458. 1859/43857. Buttula 1800. január 31-én született. ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 487. 1861/38033. A főmérnökök kinevezéséről a *Pesti Napló* is tudósított: *Levelek a birodalmi székvárosból*. *PN*, 1. (1850) 110. sz.

1856-ban felmérési felügyelővé léptettek elő, majd 1861-ben Horvát-Szlavónország állandó kataszteréhez helyeztek felügyelőként.²⁸

A Szerb Vajdaság és Temesi Bánságban 1850 és 1854 között Josef Lokarner látta el a főmérnök feladatait, őt 1855-től Johann Rosentritt (*1832) mint a főmérnök helyettese (Mitrevident), 1856-tól mint főmérnök követte. 1861 végén Rosentrittet is a horvátországi felméréshez rendelték, de kérvényezte nyugdíjazását.²⁹

A főmérnök munkáját általában egy, olykor több segéd segítette, illetve alkalomadtán a műszaki munkálatok ellenőrzésére egy-egy mérnököt (Mitrevident) is mellérendeltek, például Mersich mellett 1852 és 1860 között Franz Fischer (*1820) ellenőrizte a mérnökök munkáját.³⁰

A mérnököket a becslőjárásokhoz rendelték, minden becslőjárásba egyet, így 1851-re Magyarországon 190, Erdélyben 63, a Szerb Vajdaság és Temesi Bánságban 38 mérnök alkalmazását tervezték, vagyis összesen 291-et. Ahhoz, hogy a mérnökök egységesen végezzék a felméréseket, írásbeli utasításokra volt szükség. Különösen azért, mert köztük szép számmal voltak kezdők, akik korábban nem végeztek önállóan felméréseket. 1853-tól a mérnökhány miatt engedélyezték, hogy a megüresedett álláshelyeket felmérési segédekkel is betölthessék, bár már ekkor folyamatosan csökkentették a műszaki alkalmazottak számát. Míg 1856 szeptemberében 189, 1857 augusztusában 138 és 1859 elején 109 műszaki szakembert alkalmaztak, addig 1861 első felében 38 fős személyzettel számoltak, az év második felében 34 fővel.³¹

		Bürokrat.	Geomet.	Rechn.	Verf.	sonst.	Summa
I. in der Stadt...							
1.	in der Stadt...	1	12	1	12		26
2.	in der Gegend...	1	5	1	8		20
3.	in der Gegend...	1	5	1	8		20
4.	in der Gegend...	1	5	1	8		20
5.	in der Gegend...	1	5	1	8		20
6.	in der Gegend...	1	5	1	8		20
7.	in der Gegend...	1	5	1	8		20
8.	in der Gegend...	1	5	1	8		20
für Grazen		8	116	7	120		251
II. in der Gegend...							
1.	in der Gegend...	1	12	1	12		26
2.	in der Gegend...	1	5	1	8		20
3.	in der Gegend...	1	5	1	8		20
4.	in der Gegend...	1	5	1	8		20
5.	in der Gegend...	1	5	1	8		20
6.	in der Gegend...	1	5	1	8		20
7.	in der Gegend...	1	5	1	8		20
8.	in der Gegend...	1	5	1	8		20
für Grazen		7	107	5	119		238
III. in der Gegend...							
1.	in der Gegend...	1	12	1	12		26
2.	in der Gegend...	1	5	1	8		20
3.	in der Gegend...	1	5	1	8		20
4.	in der Gegend...	1	5	1	8		20
5.	in der Gegend...	1	5	1	8		20
6.	in der Gegend...	1	5	1	8		20
7.	in der Gegend...	1	5	1	8		20
8.	in der Gegend...	1	5	1	8		20
für Grazen		7	107	5	119		238

■ Hawliczek 1859. január 22-én kelt összesítése a provizórium műszaki személyzetéről: I. az 1859-re tervezett létszám Horvátország nélkül 119, II. tényleges létszám (1859. január) 109, III. 1859-ben szükséges létszám 127 (ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 439. 1858/68614.)

Az állandó kataszter szervezete (1853–1861)

Háromszögélés

A részletes felmérés előmunkálatai 1853-ban kezdődtek a soproni adókerületben, mégpedig

28 ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 481. 1860/65932., 512. 1864/3390. *Handbuch Österreich*, (1856) 5:34., (1858) 5:33., (1859) 5:30. TÖRÖK, 2016b. 29. GÜNTER LEGO – JÁN TIBOR OBENAU: „Wir haben Mitteleuropa „vermessen“. Die Familien der Geometer: Obenau, Biscontini, Mersich, Tiller, Kraus und Lego. *Catastrum*, 5. (2018) 3:27–28. REISZ T. CSABA: Az Állami Földmérési Igazgatóság (1919–1920). *Catastrum*, 6. (2019) 1:27.

29 ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 487. 1861/41100., 489. 1861/57649., 491. 1862/8816., 503. 1863/16299. TÖRÖK, 2016b. 29. Rosentritt 1823. március 31-én született Prágában l. ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 459. 1859/46132. *Handbuch Österreich*, (1856) 5:125., (1858) 5:123., (1859) 5:113.

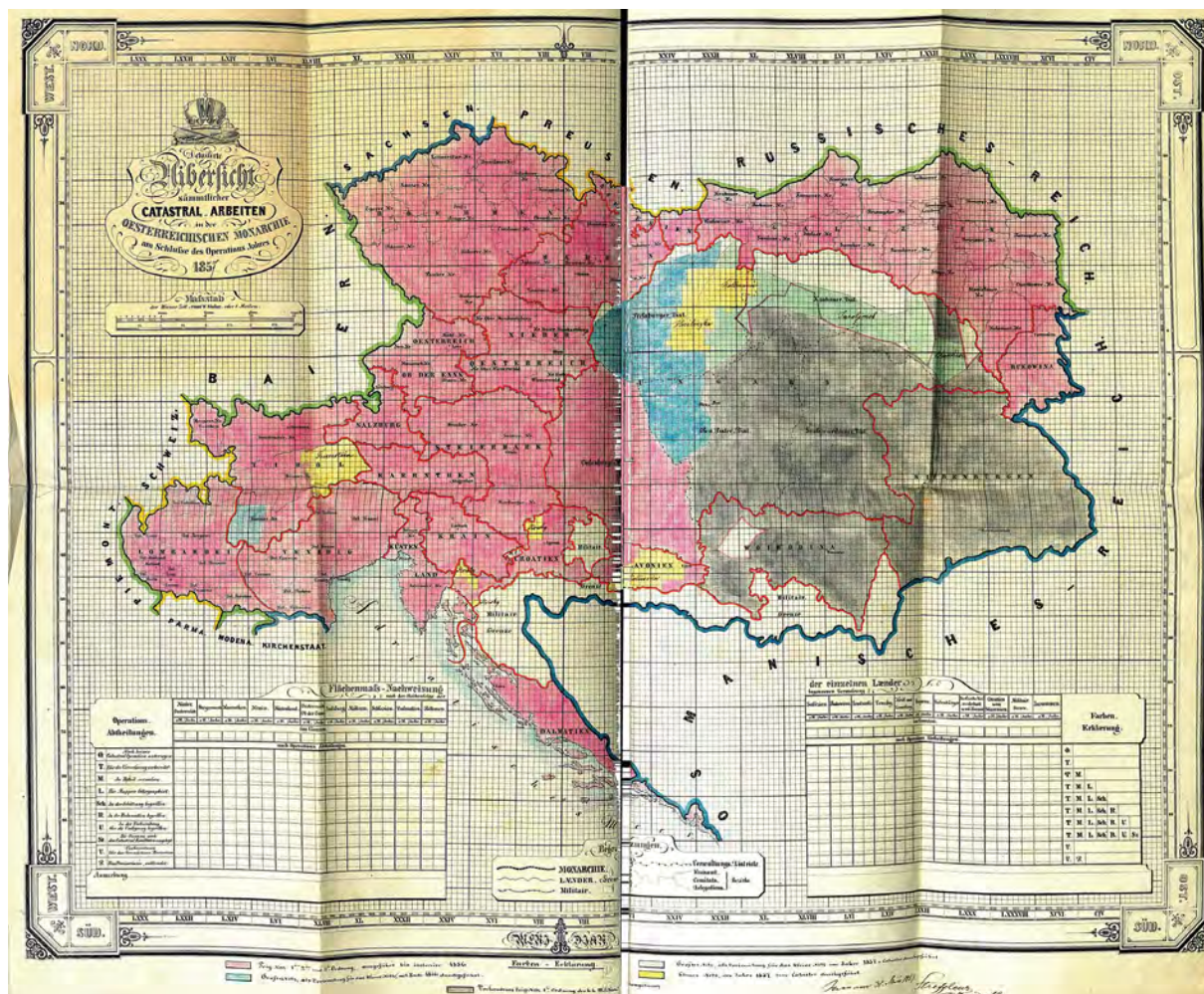
30 ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 325. 1852/4606., 338. 1854/332., 355. 1855/177., 473. 1860/39920. *Handbuch Österreich*, (1858) 5:33., (1859) 5:30. Fischer a csehországi Oploty nevű településen született 1820. január 9-én, róla l. ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 472. 1860/36512.

31 ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 300. 1850/2011., 302. 1851/386., 309. 1851/2989., 330. 1853/1863., 343. 1854/1777., 383. 1856/3327., 403. 1857/19293., 439. 1858/68614., 465. 1860/5062., 465. 1860/6929., 468. 1860/19424., 470. 1860/28024., 478. 1860/57352., 480. 1860/63706., 480. 1860/63850., 487. 1861/38117., 488. 1861/46035., 489. 1861/50746., 489. 1861/52880., 499. 1862/53766. MNL OL, E 346 Magyar kincstári levéltárak, Abszolútizmuskori pénzügyigazgatási levéltár, K.k. Steuer Districts Commission Kaschau: Elnöki iratok 1851/138., 1852/250. TÖRÖK ENIKŐ: A mérnökök feladatai a dülönkénti felmérésnél. *Catastrum*, 4. (2017) 1:3–14.

- A Habsburg Monarchia kataszteri háromszögelésének áttekintése, 1857. A piros az 1856 végéig kiépített első-, másod- és harmadrendű hálózatot, a kék az 1856 végéig kiépített elsőrendű, a zöld az 1857-ben kiépített elsőrendű, a sárga az 1857-ben kiépített másod- és harmadrendű hálózatot jelöli, a fekete a katonai háromszögelés elsőrendű hálózatát (ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 425. 1858/27075.)

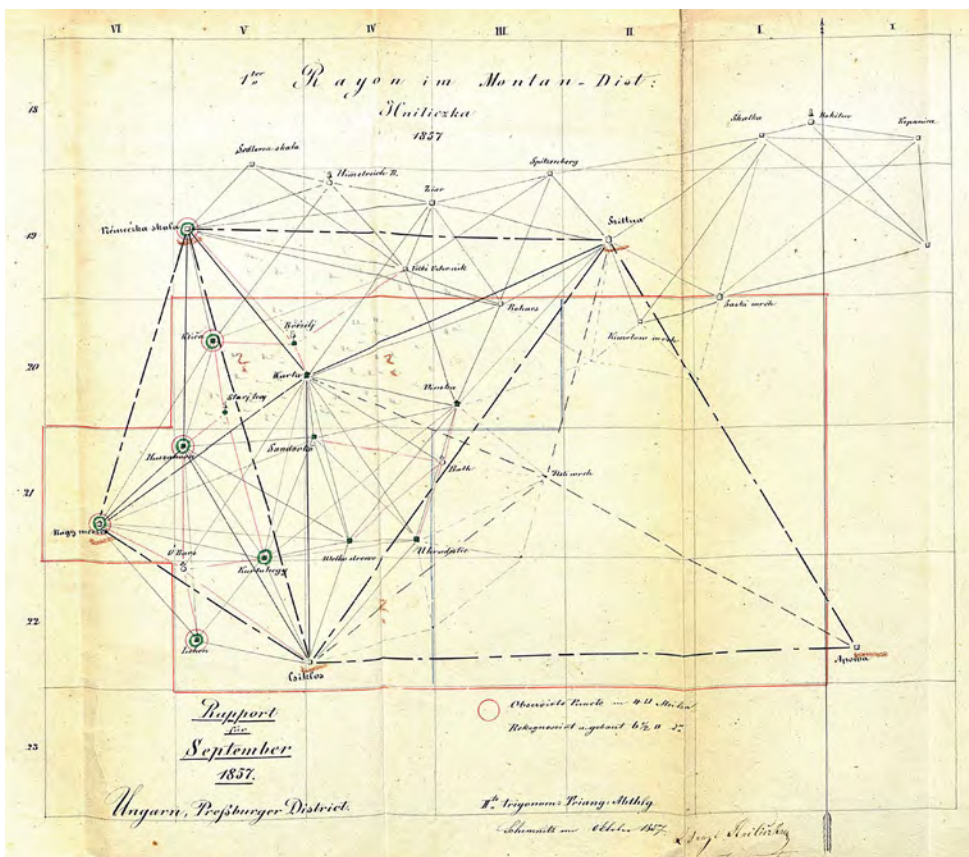
megbízást az előmunkálatok – határleírás – vezetésére, akit a soproni országos pénzügyigazgatósági osztályának rendelték alá.³⁴

A részletes felmérés 1856-ban kezdődött, ekkor nevezték ki Vacano Fülöpöt (1802–1884) műszaki referensnek (technischer Referent)

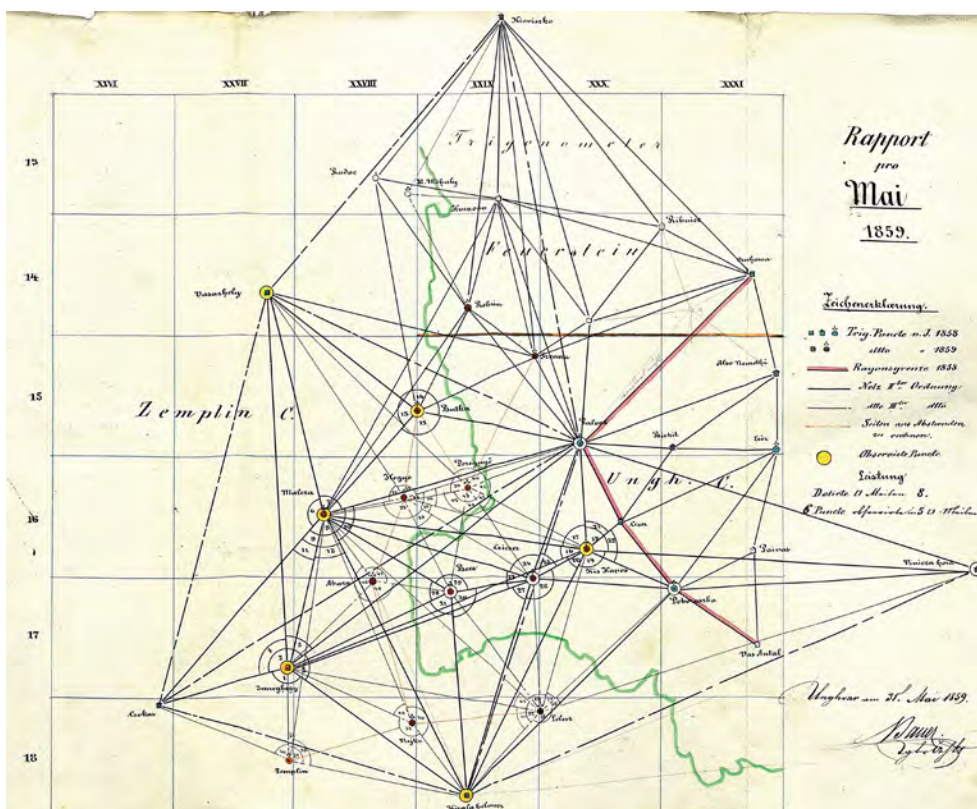
igazgatói címmel, a soproni pénzügyigazgatósági osztálynak alárendelve. Az aligazgatóságok és felügyelőségek száma, vezetője és működési területe évről évre változott, az új szervezeti egységek minden év májusában-júniusában alakultak ki, mert akkor kezdődtek a nyári

34 TÖRÖK ENIKŐ: A „földképi”, azaz felmérési igazgató hatásköre az 1854. évi előírások szerint. *Catastrum*, 4. (2017) 2:15–28.

■ Hniliczka háromszögelési munkajelentéséhez csatolt térképe, 1857 (ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 408. 1857/37487.)

■ Bauer háromszögelési munkajelentéséhez csatolt térképe, 1859 (ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 451. 1859/27458.)

■ Vacano Fülöp portréja (GK)

terepmunkák, és a rákövetkező télen folytak az irodai munkálatok.³⁵ A korszakban Johann Schuster, Adalbert Urbas (1805–1875), Wilhelm Hillmayer és Josef Halm (1803–1875) látott el aligazgatói feladatokat.³⁶ A kataszteri szervezet felépítését és működését részletesen ismerteti az 1856. évi felmérési utasítás első része, azzal a megszorítással, hogy Magyarországon nem országos pénzügyigazgatóság, hanem országos pénzügyigazgatósági osztályok irányították a felmérést, nem neveztek ki külön kataszteri referenseket (Katastral-Referent), valamint a pozsonyi és a kassai adókerületben a műszaki referensek nem kaptak igazgatói címet.³⁷

A részletes felmérés 1856. évi elindításához szükséges műszaki személyzetet részben Bukovinából rendelték Magyarországra, részben a provizóriumtól helyezték át, részben pedig újakat alkalmaztak. A birodalom számos napilapjában álláshirdetések jelentek meg, amelyekben a soproni adókerületbe kerestek mérnököket és segédeket.³⁸

35 A soproni adókerület állandó kataszterének szervezetét bemutató táblázat összeállításához a következő forrásokat használtam: ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 368. 1855/4533., 375. 1856/1135., 383. 1856/3327., 384. 1856/4097., 387. 1856/5225., 388. 1856/5766., 390. 1856/6840., 393. 1856/8216., 394. 1856/8799., 401. 1857/12130., 403. 1857/19293., 403. 1857/19515., 404. 1857/22016., 405. 1857/27328., 406. 1857/30276., 406. 1857/32436., 407. 1857/35246., 409. 1857/40015., 410. 1857/42548., 411. 1857/44867., 413. 1857/50043., 414. 1857/55205., 415. 1858/761., 415. 1858/2154., 419. 1858/9640., 422. 1858/17048., 422. 1858/17080., 428. 1858/34643., 428. 1858/34732., 435. 1858/53006., 436. 1858/55739., 437. 1858/57975., 437. 1858/59016., 439. 1858/66051., 445. 1859/13870., 446. 1859/15868., 446. 1859/15900., 447. 1859/17874., 448. 1859/23240., 449. 1859/23551., 453. 1859/31766., 454. 1859/34105., 457. 1859/41984., 458. 1859/43976., 458. 1859/43977., 459. 1859/46267., 461. 1859/51417., 462. 1859/55110., 464. 1860/4804., 464. 1860/4886., 466. 1860/7198., 467. 1860/12658., 468. 1860/19342., 469. 1860/25444., 470. 1860/30994., 471. 1860/31041., 472. 1860/36704., 474. 1860/43099., 476. 1860/49423., 480. 1860/63986., 484. 1861/17630., 484. 1861/23100., 486. 1861/30021.; Beilagen 650. 1856/6047., 659. 1858/24667., 669. 1859/36751. MNL OL, K 269 Polgári kori kormányhatósági levéltárak, Pénzügyminisztériumi Levéltár, Pénzügyminisztérium, Általános iratok, II-A-21-b Tárgyi alapon átrendezett iratok, Pénzügyi közigazgatási ügyek, Háromszögelési és kataszteri felmérési ügyek, Az Országos Kataszteri Felmérés tisztviselőinek szolgálati beosztása, 1860–1865. 1–32. Az 1858. és 1859. évi birodalmi címtárak az előző évben kialakított és az aktuális év első felében érvényes szervezetet mutatják. L. *Handbuch Österreich*, (1858) 4:224–225., (1859) 4:167–168. A címtárakról l. REISZ T. CSABA: A katasztertörténeti prozopográfia forrásai. Címtárak, hivatalos közlönyök, adatbázisok. *Catastrum*, 5. (2018) 1:15. Vacanoról l. RAUM FRIGYES: Vacano Fülöp, a magyarországi kataszteri felmérés első vezetője. *GK*, 38. (1986) 6:445–446.

36 Az aligazgatókról és felügyelőkről l. TÖRÖK, 2017. 3–13. Urbas Laibachban (Ljubljana) hunyt el 1875. május 9-én. l. *Laichbacher Tagblatt*, 8. (1875) 104. sz. Halm Laibachban (Ljubljana) hunyt el 1875. május 9-én. l. Verstorbene. *Vereingte Laibacher Zeitung*, (1875) 109:794.

37 *Instruction zur Ausführung der zum Behufe des allgemeinen Katasters in Folge der Allerhöchsten Patente vom 23. Dezember 1817 und vom 20. October 1849 angeordneten Landes-Vermessung*. Wien, 1856. 1–27. Az utasítás teljes terjedelemben és – Tuza Csilla által készített – magyar fordításban is elérhető a *Catastrum* honlapján (www.catastrum.hu).

38 Kundmachung der k.k. Steuerrichtung in Salzburg. *Salzburger Zeitung*, (1855) 104:377. Kundmachung der k. k. österreichischen Finanzlandesdirektion. *Amtsblatt zur Wiener Zeitung*, (1856) 2:9. Konkurs-Ausschreibung. *Amtsblatt zur Wiener Zeitung*, (1856) 157:89. Konkurs-Ausschreibung. *Amtsblatt zur Wiener Zeitung*, (1857) 18:158.; (1857) 112:1088. Vermessungs-Adjunktenstellen. *Amtsblatt zur Wiener Zeitung*, (1857) 221:2291.

Pénzügyminisztérium (Bécs)

Kataszteri Főigazgatóság (Bécs)

Országos pénzügyigazgatósági osztály (Sopron)
Vacano Fülöp műszaki referens, igazgató

1. aligazgató
Johann Schuster (1856)
Josef Halm (1857–1860)
Sopron (1856–1858), Nagykanizsa (1859–1860)

2. aligazgató
Adalbert Urbas (1857–1859)
Győr (1856–1857), Veszprém (1858), Pécs (1859)

3. Aligazgató
Wilhelm Hillmayr (1857)
Szombathely (1857)

Térképtár (Sopron, 1857-től)

Határleírás

Felügyelőségek

1. (1856–1860)
Matthias Wonesch (1856–1859)
Josef Schwarz (1860)

2. (1856–1860)
Johann Schetlik (1856–1857), Anton Luegenmayer (1858–1859), Josef Wlach (1860), Heinrich Rutter (1860)

3. (1856–1860)
Michael Lensch (1856–1857)
Anton Ratzka (1858–1860)

4. (1856–1860)
Josef Klabzuba (1856–1857)
Johann Hrusch (1858–1860)

5. (1856–1858)
Wenzl Lagner (1856–1857)
Johann Schetlik (1858)

5. (1859)
Johann Schetlik (1859)

6. (1856–1857, 1860)
Anton Ratzka (1856–1857)
Gregor Zunder (1860)

6. (1858–1859)
Josef Wlach (1858–1859)

7. (1857–1859)
Josef Schwarz

8. (1856–1859)
Stefan Turopolcich (1856–1857)
Gregor Zunder (1858–1859)

9. (1856–1859. szeptember)
Josef Frankl

10. (1856–1857)
Josef Wlach

11. (1856–1857)
Gregor Zunder

12. (1856–1857)
Johann Wollmann

13. (1857)
Franz Fenzl

14. (1857)
Anton Luegmayer

15. (1857)
Johann Hrusch

16. (1857)
Johann Bittel

17. (1857)
Anton Wind

18. (1857)
Josef Zraut, majd Franz Hromas

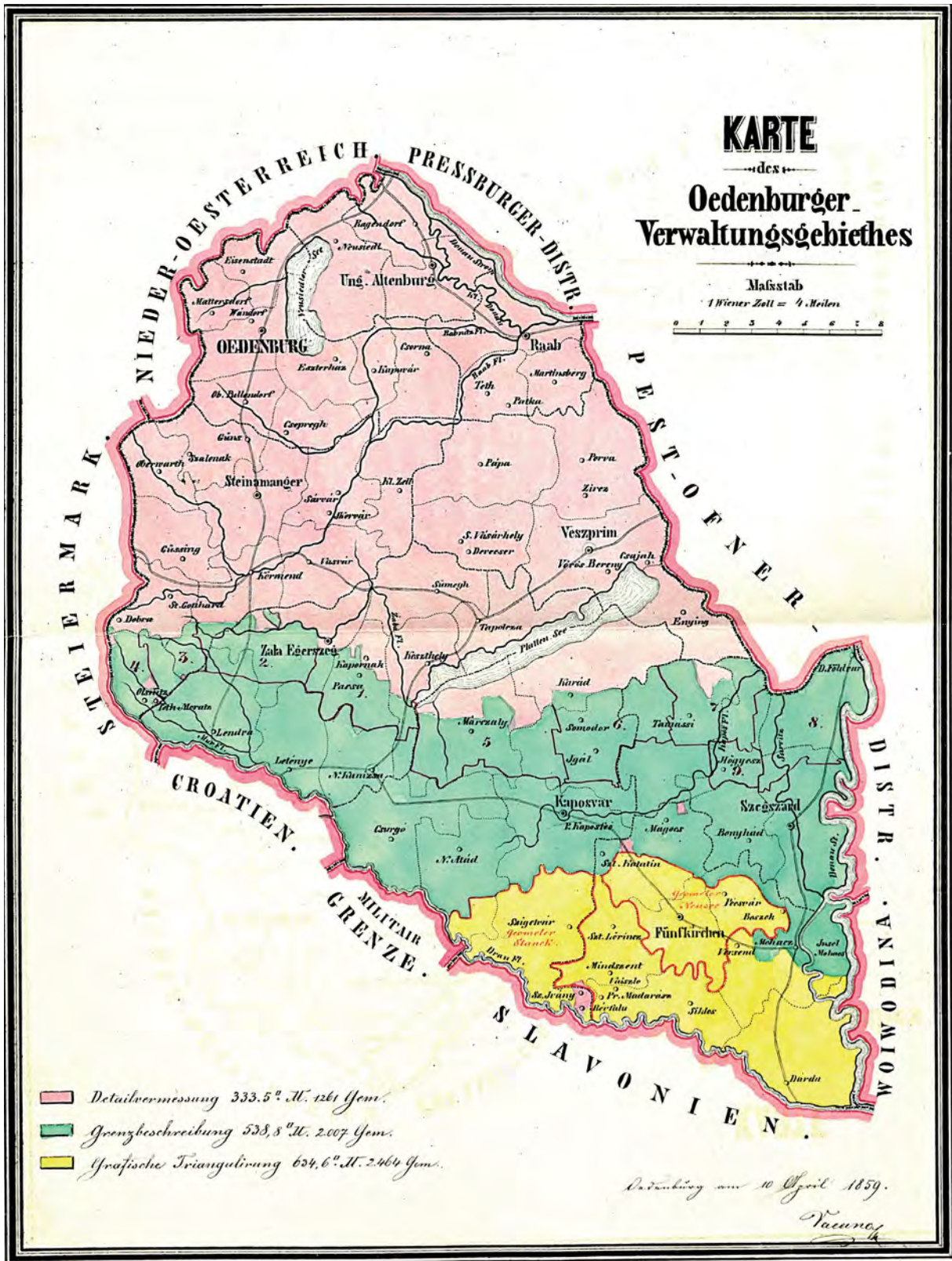
■ Az állandó kataszter szervezete a soproni kerületben 1856 és 1861 között. Az aligazgatóságok és felügyelőségek területe folyamatosan változott, az új aligazgatóságokat és felügyelőségeket minden év májusában-júniusában alakították ki, és azok egy éven át működtek

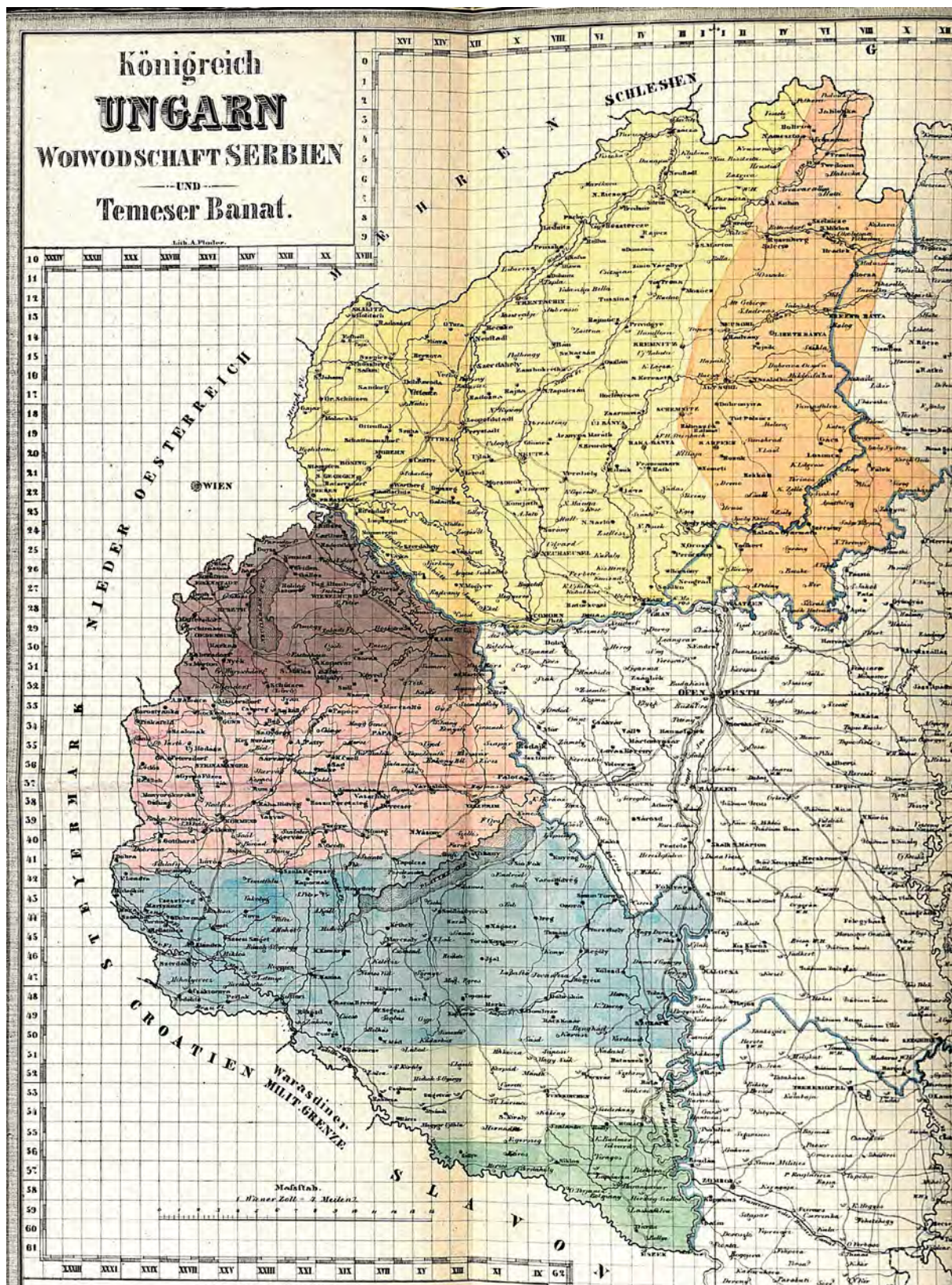

■ Vacano Fülöp: A kataszteri felmérés állása a soproni adókerületben, 1859. április 10. Az arab számok jelölik az 1859. évi felmérési felügyelőségek területét, Neusee és Stanek neve jelzi a határleírásra kijelölt területeket (ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 447. 1859/17874.)

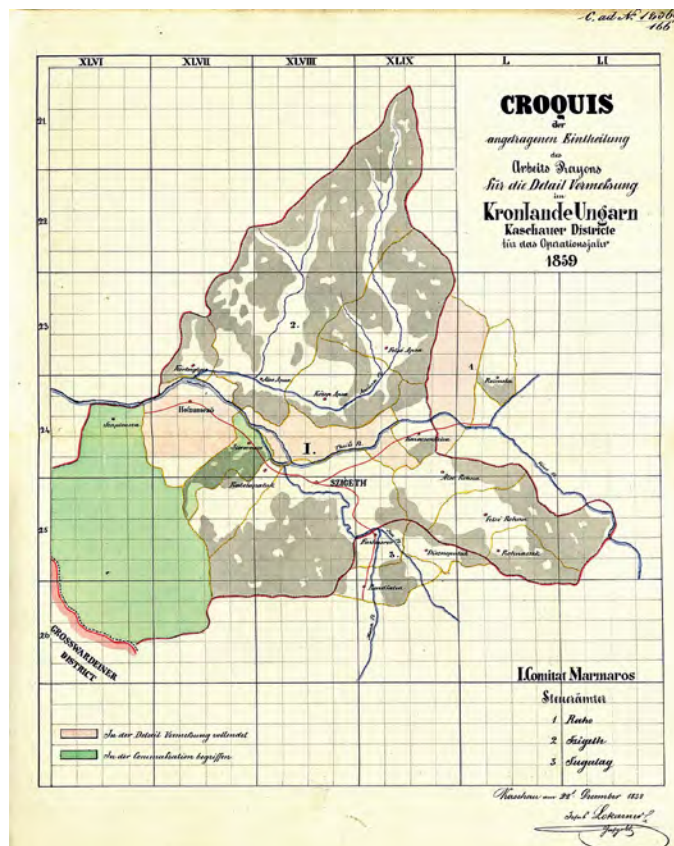

■ Az 1857. évre indítványozott felmérési munkák. Barna szín jelöli az 1856 végére részletesen felmért terület, piros az 1857-ben felméréndő terület, kék az 1857-ben elvégzendő határleírást, világoszöld az 1856 végére grafikusan háromszögelt terület, zöld az 1857-re tervezett grafikus háromszögelést, sárga az 1857-re tervezett másod- és harmadrendű hálózat kiépítését, narancssárga az elsőrendű hálózat kiépítését (ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 390. 1856/6956.)

- Két felmérési felügyelőség a pozsonyi adókerületben: a selmecbányai és a körmöcbányai, 1858 (ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 426. 1858/29514.)

- 1859. évi munkaterv a kassai adókerületben: rózsaszín jelöli a részletes felmérés területét, a zöld a tagosításra váró területet (ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 441. 1859/840.)